

Jazz glazba u Hrvatskoj

Miro Križić

Miljenko Prohaska & Big Band HRT

Jazz glazba na neki je način i obilježila netom proteklo stoljeće, a stigla je u Europu u tijeku Prvoga svjetskog rata s američkom vojskom nakon 5. travnja 1917., godinom ulaskom te velesile u opći svjetski pokolj. Među pripadnicima američke armije bilo je i glazbenika koji su pripadali krugu neworleanskih pionira *jazza*. Te iste, 1917. godine u Parizu je snimljena prva *jazz* gramofonska ploča ("Memphis Blues"), a koliki je bio utjecaj te nove, američke *jazz* glazbe, potvrđuje podatak da su odmah nakon završetka Prvoga svjetskog rata osnovani brojni orkestri i sastavi u Francuskoj, Belgiji, Nizozemskoj, Velikoj Britaniji i Njemačkoj koji su izvodili *jazz* glazbu. Uskoro je, već polovinom 1920-ih godina ta glazba doživjela popularnost i kod nas, pa je nadasve svestrani glazbenik Zvonimir Bradić formirao u Zagrebu *dixieland* ansambl i tako postao pionir naše *jazz* glazbe.

Bilo mi je gotovo nezamislivo, pa moguće i neobjavljeno pisati o toj ranoj povijesti naše *jazz* glazbe, jer su mi se te sve priče o počecima našeg *jazza* doista činile samo pričama, jer čvrstih dokaza i nije bilo. Naime, Radio stanica Zagreb na Markovom trgu počela je s radom tek 1926. godine, a prva ploča s našim *jazz* glazbenicima objavljena je tek krajem 1930-ih, kad su se pojavili i prvi zvučni filmovi. Broj gramofona (uz paprene cijene uvezenih ploča) bio je dostupan samo rijetkima (trgovina Edison Bell Penkala, kasnije Elektroton u Ilici 5 - u Oktogonu). Sve su to razlozi što sam postao izuzetno oprezan pri pokušaju rekonstrukcije početaka *jazz* glazbe u Hrvatskoj. Jer, kako o nečemu pisati ako nisi u mogućnosti čuti originalne izvore? Moglo se, primjerice, izvesti nešto melodiozno kao npr. Irving Berlinov "Alexander's Ragtime Band" - popularni pseudo *dixieland* šlager iz 1911. godine koji je postao hit u svijetu lakih nota, a njegovi su se notni zapisi mogli naći već 1920-ih godina i u nakladi Albini u Gajevoj 7 u Zagrebu. No, kako je bilo moguće sa samo desetak prikupljenih aranžmana izvoditi *jazz*? Gdje su ti prvi naši glazbenici mogli čuti improvizacije na osnovu teme kad su im izvori bili nedostupni? Mogu prihvatiti da su ti prvi sastavi, mahom plesni, u svojim repertoarima imali i nešto tog novog, očito za mlade privlačnog glazbenog materijala zvanog *jazz*. No valceri, tango i popularne pjesme - slageri i dalje su bili su osnova njihovih programa.

Pojava *jazza* kao glazbenog fenomena bila je od bitnog značaja za mlade, koji su do tada konzumirali uglavnom glazbu bečko-austrijskog ugodaja. U Europskim gradovima prve su gramofonske ploče američkih *jazz* sastava, a i njihove glazbenike koji su dolazili u Europu (Sidney Bechet, Tommy Ladnier...), kao i pisane aranžmane za manje *jazz* sastave oduševljeno su prihvatili prvenstveno mladi. Oni su u *jazzu* osjetili dolazak novog glazbenog idioma kroz koji su otkrivali svoje sklonosti prema novim instrumentima, melodijama, ritmu i ugodajima. A kad mladi nešto naume, najčešće pronađu i ingeniozne načine da to i provedu. Zbog svih navedenih razloga razložno je pretpostaviti da se sličan proces dogodio i kod nas, ali ipak tek nešto kasnije. Pa je stoga ansambl našeg Zvonimira Bradića odista i bio pionir *jazz* glazbe, a on je od prvih nastupa na čajankama, odnosno plesnim priredbama i povremenih nastupa na Radio stanici Zagreb kvalitetno sazrio.

Grad je tada imao oko 180.000 stanovnika i veoma bogat glazbeni život - opera, opereta, balet, simfonijski i mnogi komorni sastavi tzv. ozbiljne glazbe s brojnim odličnim, u svijetu afirmiranim izvođačima. Bila je bogata i estrada, glazbeni amaterizam, a nikako ne treba zaboraviti i važnu činjenicu da je Zagreb bio značajan privredni i trgovinski punkt u ovome djelu Europe. Baš radi te činjenice Zagreb je imao i manifestaciju Zagrebački zbor, koja sada već više od pola stoljeća nosi naziv Zagrebački velesajam. Zahvaljujući interesu za plakate (kao srednjokolac radio sam - crtao, među ostalim i u Oglasnom zavodu Hrvatske uz Andriju Maurovića i Zvonimira Faista i plakate), razgledavajući te sajamsko-velesajamske plakate, naišao sam nedavno i na jedan iz 1924. godine na kojem je jasno istaknuta riječ - *jazz* (vidi otisak uz ovaj tekst), koji je potvrdio sjećanja pionira naše *jazz* glazbe kao što su Zvonimir Bradić ili dr. Krešimir Kovacević ili Oktavian Miletić i posve otklonio moje sumnje u tako rane početke *jazza* u Zagrebu i Hrvatskoj.

Već spomenuti Zvonimir Bradić početkom 1930. godine osnovao je velik profesionalan orkestar Bingo Boys koji je uskoro preformiran u New Dance Orchestra s kojim je izveo i glasovitu "Rhapsody in Blue" Georgea Gershwina, što možda i ponajbolje upućuje na ozbiljnost rada svih tih glazbenika i Bradića samoga. Krajem '30-ih godina prošlog stoljeća Zvonimir Bradić se "povukao" iz *jazza* i nastavio glazbenu djelatnost u Zagrebačkoj operi. Pristijmo se još nekih od tih pionira domaćeg *jazza*. Oktavian Miletić, koji je prema kazivanju Aleksandra Bubanova bio naš prvi saksofonist, 1925. vraća se iz Beča u Zagreb s tim novim instrumentom i osniva sastav Zagreb-Sinchoaters, a nešto kasnije i Kvartet toranj. Miletić je bio od posebnog značaja i za filmsku umjetnost. Violinist Kalman Vlahović vodio je sastav Vimer s kojim je bio prateći sastav pri snimanjima ploča za tvrtku Edison Bell Penkala poznatih zabavljača kao što su tada bili Vlaho Paljetak, Dean Dubaić i Aco Binički - redom vodeća imena zagrebačkog Kabareta. Pažljivijom analizom programa svih tih *jazz* sastava i njihovih programa, može se utvrditi da je *jazz* stvarno bio prisutan u našoj sredini, a posjetitelji Music Halla (današnje Zagrebačko kazalište mladih u Teslinoj ulici - iznad današnjeg B.P. Cluba), terase Hotelu Esplanade, Hrvatskoga glazbenog zavoda, kao i slusatelji programa Radio Zagreba (u posebnim programima subotom i nedjeljom) mogli su slušati *jazz*. Bio je to pokret zanesenijaka-entuzijasta koji su jasno osjećali da se je nešto novo dogodilo u glazbi. Nisu ti naši pioniri *jazza* vjerojatno ni znali da se početak svega toga zbio krajem pretprošlog stoljeća i da se "nešto slično" sviralo za zabavu klijentele neworleanskih javnih kuća Storyvillea, ili u nastavku, u 1920-im godinama (istovremeno s ovom avanturom zagrebačkih entuzijasta) u spikizijama (engl. *speakeasy*) Chicaga, u vrijeme prohibicije i pod "pokroviteljstvom" gangsterskih *bossova* - Ala Caponea i društva.

A stariji? Roditelji, profesori i svećenici drugačije su gledali na tu glazbu, koja je tada svuda u svijetu bila "zabranjeno voće". Tada "pristojni" ljudi ni u Americi nisu spominjali riječ "*jazz*", te su smatrali da je slušanje te glazbe najblaže rečeno "nepristojno"! No, kako su još

davno Iljif i Petrov zapisali glasovitu rečenicu: *"Led je krenuo"*, to se dogodilo i s jazz glazbom u Hrvatskoj - krenulo je, na opće oduševljenje mladih i očito naprednih. A tako je u ono vrijeme bilo i svuda u svijetu.

Jazz glazbu je u Hrvatskoj, naravno, znatno lakše "dešifrirati" i pratiti nakon sredine 1930-ih godina jer postoji veći broj zapisanih događaja i činjenica, kao i živih svjedoka. Zagreb je tada stvarno bio sredina u kojoj je jazz glazba bila veoma popularna, a nekoliko glazbenika postali su pravi milojkaz za tumačenje povijesti te glazbe u našoj sredini. Zagreb je krajem 1930-ih godina, tada s već oko 250.000 stanovnika, bio pravo središte jazza u ovome dijelu Europe. Djeluje čak pet velikih jazz orkestara The Devils Marijana Marjanovića, tada prvog lica zagrebačke jazz scene, koji djeluje kao leader sastava od 1935. do 1940. godine; Nenad Grčević, Uroš Jurković & Quick Swingers; Johnny Remenar and His Band; Orkestar braće Johann - Max, altsaksofon i Fritz, truba; te konačno orkestar mladog i veoma talentiranog klarinetista Bojana Hohnjeca. U Splitu pak djeluje plesni jazz orkestar Midnight Club pod vodstvom Srečka Ivančića. Svi su oni redovito nastupali na plesnim priredbama-čajankama pred oduševljenim srednjoškolicima i studentima. U toj drugoj polovini 1930-ih godina u Zagrebu i Hrvatskoj jazz se često izvodio i u kino-dvoranama - npr. u kinu Luxor.

Bilo je, naravno, još i više malih sastava ili istaknutih solista, spomenimo ovdje gitaristu i vokalnog interpretatora Vladimira Francetića - koji je nastavio živjeti u Južnoj Americi. Potom prvu istinsku pjevačica jazza Ninu Selak, koja je tada bila glavna atrakcija orkestra The Devils. Tu su još klavirist Miroslav Killer, tenorsaksofonist Stanko Brajša, trubač Charlie Pavić, kontrabasist Miljenko Prohaska i usni harmonikaš Branko Kralj, trubač i skladatelj Nenad Grčević, trubač Kamilo Hohnjec, ženski vokalni trio Revellers - Seka Guštek, Marta Biro i Nataša Bugrejeva, tenorsaksofonist Branko Milin i njegov sastav Swingersi, vrstan bubnjar Uroš Jurković, koji je s klarinetistom Srdanom Krizmanom i klaviristom Srečkom Tekaucom 1938. godine oformio Swing Trio (po uzoru na slavni Trio Bennyja Goodmana). Spomenuta trojka snimila je i prvu našu jazz gramofonsku ploču (Edison Bell Elektron) koju je Hrvatska naklada zvuka i slike u sjajnom izdanju Glazbeni spomenar Veljka Lipovčaka koji je to priredio i izborom snimaka Mladena Mazura objavila 1995. godine: "Jazz u Hrvatskoj na nosačima zvuka 1938.-1960.". To je ujedno i prvi snimljeni materijal na temelju kojeg se danas može prosuditi kvaliteta sviranja prijeratnih hrvatskih glazbenika jazza, pa i komparirati ih sa sličnim sastavima iz tog razdoblja u svijetu - na našu radost možemo kazati da je veoma kvalitetno njihovo sviranje. Jurković je kasnije postao veoma cijenjen arhitekt. U njegovom pak velikom orkestru započeo je glazbenu karijeru, sa samo 16 godina, klarinetist i altsaksofonist Bojan Hohnjec, koji već s 18 godina formira svoj vlastiti orkestar. Članak iz časopisa "Ritam" objavljen veljače 1941. godine pod naslovom "Labudni pjev Bojana Hohnjeca" jasno ukazuje na vidljivu "brigu" pedagoga: *"...Poznato je, da je Bojanu i drugovima škola zabranila sviranje..."*. Nešto slično događalo se tada i sportašima učenicima. Ono mnogo gore i opakije slijedilo je već od 10. travnja 1941. godine, a nastavljeno je nažalost i nakon

oslobođenja, posebice od početka 1947. godine nadalje. Čini mi se da je glavni pokretač na jazz sceni u tom razdoblju bio bubnjar Marijan Marjanović. Osim već spomenutog vođenja *big banda*, bio je i osnivač vlastite naklade "Krug" i glazbenog časopisa "Ritam". Zamislite, u to vrijeme sa spomenutim brojem stanovnika i orkestara, u Zagrebu osim "Ritma" izlazili i list moderne glazbe i njenih stvaralaca "Svijet jazz" koji uređuju Srećko Tekauc i Uroš Jurković. Pokrenuta je tada u nas i prva jazz slušaonica uz komentar L. Majer u prostorijama "Jadranske straže". Iz Marjanovićevog časopisa "Ritam" i konkurentskog uredničkog dvojica Tekauc-Jurković moguće je rekonstruirati zagrebačku jazz scenu druge polovine 1930-ih godina, uz, naglašavam, tada već posve respektabilan broj jazzista i velikih sastava sa stalnim nastupima. Iz tih časopisa upotpunio sam svoje "znanje" o nastanku i nastavku jazz groznice u Hrvatskoj. Orkestri su uglavnom imali po 4 člana ritamskekcije, 4 saksofona, 3 trube i trombonistu, uz vokalnog solistu ili trio. Devile, koji su desetak godina djelovali amaterski, preuzeo je od Marjanovića Grčević, a u tom su orkestru svirali i trubač Petar Brajša, ugledan liječnik koji i danas u dobi od 81 godine aktivno nastupa u Jazz orkestru Hrvatskoga glazbenog zavoda. I kako onda da netko porekne riječi Boška Petrovića *"da je jazz poput groznice, jer kada te jedno zahvati 'gotov' si neizlječivo do kraja života"*. Trombon je svirao sada već bivši profesor na Muzičkoj akademiji i član Zagrebačke filharmonije - Marcel Fuchs. Koliko je samo uglednih akademskih građanina Zagreba učestvovalo u toj glazbenoj "revoluciji" o kojoj se s toliko nepotrebnom zadrškom počinje pisati tek sada - gotovo osamdesetak godina nakon početka jazz glazbe u Hrvatskoj. Aleksandar Bubanović, Fran Potočnjak i Mladen Mazur poduzeli su tek nedavno prve ozbiljnije korake da se to razdoblje povijesti ove glazbe u nas bolje upozna. Ta glazba, tada još bučna, izrasla iz sirove *dixieland* tvorevine 20-ih godina prošloga stoljeća, bila je uvijek u potpunosti demokratska, jer jazz ne pravi nikakve razlike u vjeri, rasi ili boji kože, a to je intrinziralo uvijek one koji su sve to promatrali sa strane.

A publika? Ona je sa zadovoljstvom prihvaćala mlade srednjoškolske amatere, poluprofesionalne glazbenike koji su sve izvodili isključivo u konvencionalnim aranžmanima i svirali ono što bismo mi danas zvali "sladunjavom plesnom glazbom". Ljubitelji te kod nas nove glazbe nisu tada ni pomišljali da je ozbiljnije analiziraju, a početak same tzv. kritike dolazi tek početkom 1940-ih u već spomenuta dva časopisa. Jazz se tada izvodio u dvoranama gdje su se održavale bolje plesne čajanke srednjoškolske i studentske omladine, na zabavama sportskih sekcija klubova, a ljeti u turističkim centrima na moru, na terasama hotela (Split), u ljetovalištima "Jadranske straže" ili kampovima srednjoškola (Jelsa, Martinšćica). Ja sam tako u Daruvarskom lječilištu godine 1939. prvi puta "u živo" slušao svakodnevno neki jazz sastav srednjoškolsko-studentskih glazbenika koji su na programu imali i Tizolovu skladbu "Caravan" - hit orkestra Dukea Ellingtona, no jazzom sam se ozbiljnije pozabavio tek u proljeće 1943. godine kad sam sakupio poveći broj gramofonskih ploča te glazbe (Jimmy Dorsey, Artie Shaw, Count Basie, Bert Ambrose Orchestra...) na pravo zadovoljstvo svih svojih

jazzističkih "pajdaša", a zaraza "groznicom" uz onoliki broj gramofonskih snimaka bila je neizbježna.

Nakon 10. travnja 1941. godine jazz se na ovome području slušao isključivo u stanovima pojedinačima putem gramofonskih ploča, jer se u radijskim programima više nije smjelo emitirati jazz glazbu, a to je pogotovo bilo nezamislivo kad je vlada NDH navijestila i rat (I) saveznicima - Sjedinjenim Američkim Državama i Velikoj Britaniji. Jazz orkestri prestali su s radom i započela je nova era slatunjavne zabavne glazbe, popularnih pjevača i pjevačica, a glazbenici su oblačili svakojake vojničke uniforme ili su jednostavno nestajali. Neki nažalost i zauvijek. Talijanska zabavna glazba, njemački šlageri i poneka francuska šansona (tako sam već 1942. godine ponešto naučio i o njoj preko izvedbi tada popularnih Tina Rossija, Jeana Sablona i Charlesa Treneta), uz obilje izvrsne tzv. ozbiljne glazbe, bili su sadržaji glazbenih emisija Krugovalne postaje Zagreb. Ponešto fražiranja i zamagljenog jazz-a bilo je u talijanskoj glazbi, a neki od glazbenika iz ere jazz-a i kod njih i kod nas uspijevali su kroz nekoliko taktova u izvedbama "oživjeti" te interpretacije (u Italiji Sempriani, a kod nas Grčević). Naravno da su se zabrane odnosile na sve što je bilo američko, britansko - filmove i pjevanu glazbu u tom crnom razdoblju trajanja Drugoga svjetskog rata. Nažalost, ništa se bitnije glede jazz-a nije dogodilo ni nakon 8. svibnja 1945. godine.

Zvonimir Bradic

Ako želimo shvatiti nastojanja naših jazz glazbenika od 1920-ih godina do danas, moramo uočiti da za prvih četvrt stoljeća i nemamo čvršćih uporišta za istraživanja i rekonstrukciju. Sve ono što se odnosi na jazz glazbu u Hrvatskoj "usmena je predaja" - izuzev dva časopisa iz 1941. godine i spomenute gramofonske ploče "Swing Trio". Ako ipak želimo dokučiti kako je to zvučelo, moramo se prvenstveno pozabaviti pisanim dokumentima iz toga razdoblja mraka - godina užasa rata i grozota poslijeratnih antidemokratskih shvaćanja, a to baš i nije lako jer objektivnog pisanja tada i nije bilo. Ponukan sam pisati i o tomu jer je jazz najslobodniji i najdemokratskiji umjetnički pravac u glazbenoj umjetnosti, i kad danas čitamo napise raznih komesarskih "usmjerenitelja" misli, ujedno odajemo počast svima onima koji su taj kulturocid ipak preživjeli. Dio jednog takvog teksta glasi: *"... I kod nas je jazz zavladao bezidejnim građanskim društvom i nastojao je da prođe i niže, da zavlada širokim slojevima naroda. Što su više rasle suprotnosti u građanskom društvu, to se ovo nastojanje više forsiralo. U interesu izrabljivača radnih masa trebalo je uništiti sadržajno bogatstvo narodne muzike, narodnog stvaralaštva uopće i nadomjestiti ga pod firmom 'lake muzike' bezidejnim produktima građanskih jazz-kompozitora. Ovakve kompozicije s prostačkim zvučnim naslovima (kao na primjer 'Ga-ga', 'Oh dodi da te ljubim ove noći' itd.) izvršile su utjecaj na veći dio gradske omladine, koja u uvjetima starog društva nije mogla naći poticaja za razumijevanje tendenciozne štetnosti uzrokovane nezdravom jazz-muzikom"*. Ovakva komesarska "ukazanja" produkt su bolesnih umova kakva su mogli stvoriti samo usmjereni mozgovci nekih Goebelsa ili Ždanova, a koje smo nalazili i u našem tisku (navedeni citat je prepisan iz "Radio vjesnika" Radio stanice Zagreb br. 17 iz 1947. godine). Iz tog teksta-citata moguće je stvoriti sliku o tadašnjem gledanju na mlade ljude koji su glazbeno ponikli iz glazbeni okruženja, tj. gradske sredine od strane glazbenih urednika ili mnogih nastavnika u školama i fakultetima.

Baveći se glazbom kroz više od šest desetljeća nailazio sam na razni materijal prenesen na gramofonske ploče, kao npr.: "Blues i spiritual robijsa iz američkih zatvora", "Jazz u koncentracionim logorima Trećeg Reicha", "Pjesme sibirskih zatočenika" - sve su to potresni materijali glazbenog i poetskog sadržaja koji govore o strahotama proteklog stoljeća. Koristim mogućnosti objavljivanjem ovoga teksta i njegovih nastavka, na što me je obavezao glavni urednik WAM-a a ja nerado prihvatilo, da subjektivno pružim sliku svega onoga što mi se i samom neizbrisivo učitalo u sjećanje iz vremena o kojima pišem.

Jazz glazba je prekrasna i nadasve slobodna umjetnost, lišena svake ekstremnosti (nicizam, fašizam, masonjerstvo, komunizam ili religijski fanatizam). Pa ako sam studirajući povijest umjetnosti mogao istu shvatiti samo kroz prizmu vremena u kojem je nastala, npr. kroz razdoblje inkvizicije, zašto mi jazz glazba u Hrvatskoj - u njenom trajanju kroz fašizam (1941.-1945.) i boljševizam (1945. - oko 1955.) ne bi pružila iste uvjete promišljanja o nekim, vjerojatno nemogućim paralelama shvaćanja. Bojao sam se bojanja. I zato, zašto ovaj zadatak glavnog urednika ne iskoristiti i pisati uz jazz i o tomu?

Sliku o zbivanjima prije rata (6. travnja 1941.) i o onome što je slijedilo neposredno nakon toga ispričali smo u prethodnom nastavku ovoga serijala služeći se prvenstveno izvjavama i pričama naših pionira *jazza*, budući da su dokumenti gotovo nepostojeći. Satkali smo jednu suptilnu ali i prilično nepouzdanu, skoro mističnu koncepciju o duhu, idejama ili osjećajima tih naših prvih *jazz* glazbenika. Tu novu glazbu moja je pak generacija upoznavala slušanjem gramofonskih ploča, beskrajinim prelistavanjem časopisa “Ritam” i “Svijet *jazza*” i tek ponekim sačuvanim primjerkom američkog časopisa “Metronome” - glavnog nam izvora imena američkih glazbenika, pjevača i orkestrara. Sigurno je tek da je bilo jako mnogo zanosa, ljubavi i entuzijazma kod tih predratnih glazbenika koji su to s lakoćom prenosili i na nas, brojne poslijeratne slušatelje, *fanove jazz*a.

Odmah nakon rata, već u kasno proljeće 1945. godine (mi smo to u zatvorenom krugu komentirali: “Kad smo nakon okupacije pali pod oslobođenje.”) generacija predratnih glazbenika ponovo je pokazala sav svoj zanos. Osnivali su se razni sastavi i orkestri koji su svirali dosta *jazza*, ali jednostavnih melodija i harmonija no uz primjeri niti. I tako nam se je *jazz* vratio a da zapravo nikuda nije niti otišao. Taj ritam *jazza*, koji tako lako izmiče, bila je granica podjele i za same glazbenike: one koji su svirali lakotnu glazbu i one koji su svirali (polu)improvizirana sola. Nažalost, velika briga raznoraznih aktivista tjerala nas je u očaj, jer su zahtijevali da se što više izvode i sovjetska glazba i melodije. To se posebno osjetilo u filmskom repertoaru. Naime, u samom Zagrebu bilo je tijekom rata bunkerirano obilje američkih filmova - u nekima je bilo i *jazza*, čije prikazivanje je bilo zabranjeno a koji su nas sada mamili u kinodvorane. Tako smo mogli vidjeti Artieja Shawa, Glenna Millera, Woodyja Hermanna, što je, naravno, “inspiriralo” i one koji su naučili svirati tek tijekom rata i “globodrani” se priključili u novooosnovane orkestre, koje su tada uglavnom još uvijek vodili “veterani”. Znam to pouzdano jer sam se zanimao i za film i zapisivao naslove filmova koje sam gledao. Tako sam tijekom 1945. godine gledao čak 127 filma, no kad su “proradili” sovjetski distributeri - već 1946. godine, od 169 uvezenih filmova preko stotinu bilo ih je sovjetskih. Počelo je moje polaganje ali i sigurno odvikavanje od pohanjanja kino dvorana. Sljedeće, 1947. godine gledao sam samo 19 filmova. Boljševizacija je doista naglo krenula, a novine su redovito pisale o cjelokupnoj dekadentnoj literaturi kapitalističkih zemalja, a hollywoodski filmovi označeni su sredstvom indoktrinacije i gangsterizacije. Na konferenciji škole u prepunoj dvorani kina “Zagreb”, mi, ljubitelji *jazza*, nazvani smo skupinom “neprijatelja kulture”.

Pisati o povijesti *jazza* u Hrvatskoj, kad postoje sačuvane tek neke snimke, nekima se možda čini kao jalov posao. Neozbiljan? Ne, već potreban radi onih koji su radi te glazbe bili i maltretirani od strane “naprednih” iz raznih školskih predsjedništva ili - strahote li, aktivista uličnih tajništva. Novi oblici inkvizicije trajat će desetak godina, a o tomu lijepo svjedoče novinski tekstovi iz 1947. godine: “... Na jednoj strani ogromna bogatstva američkih kapitalista - ratnih liferanata - luksuzni barovi i razvrat karakteristični buržujskom shvaćanju života, a na drugoj strani silna bijeda, nezaposlenost radnih masa uslovlili su pojavu *jazz*-muzike, koja je u sebi sadržavala sve

karakteristike ove nezdrave situacije. Američka buržoazija bojeći se da radne mase pronađu put iz bijede i nezaposlenosti, tražila je sve mogućnosti da otpu ostricu postojećih klasnih suprotnosti, da skrene radne mase od rješavanja dnevnih životnih zadataka. Jedno od takovih sredstava je i jazz-muzika interpretirana u luđačkom ritmu koji je trebao da izrazi lakoću, veselost i polet života, da tako sakrije svu trulost jednog društvenog sistema. Takovu muziku trebalo je nazvati suvremenim američkim folklorom da je se može lakše plasirati masama. Iza svega toga stajali su bogati nakladnici kojekakvih ‘slagera’, koji su štampanje ovakove bljutave muzike shvatili kao svoj ‘business’, koji im - što je najvažnije - puni džepove. Ovakva muzika, koja je vezana uz besposlicu, pokvarenost i moralno propadanje popraćena je tekstom koji je zajedno sa takvom muzikom i bio stvoren da uspavljuje svijest radnih masa, da provocira nezdrave osjećaje i ruši radni elan. Ili ‘Svojim ‘iskvarenim’ ritmom jazz-muzika je postigla široku popularnost i prodrla u građansko društvo. Ta je muzika djelovala kao injekcija na sve ono što je prijetilo održanju tog društva i u čemu je ono moglo izdovoljiti svoju objest i prezasićenost, šireći tako bezidejnost, zaglupljivanje i seksualnu pokvarenost, koja je u perverznom majmunskom ritmu jazz-muzike, našla svoj adekvatan izraz. Ovakva muzika lišena je svake vrijednosti i nema nikakve veze sa ritmičkim bogatstvom crnačkih narodnih plesova, za koju su neupućeni vjerovali da je sadržana u jazz-kompozicijama. U toj je muzici ritam sveden na pohotljivost karakterističnu za snobove građanske društvene pokvarenosti, koji su nosioi takve muzike.”

Takvi tekstovi jasno nam ocrtaavaju ozračje vremena kad su plasirani kao naputak za dalja usmjerenja u radu aktivista, nastavnika i drugih koji vode brigu o zdravlju ideja u socijalističkom društvu. Onih koji su nam branili svašta i podvrgnuli često izrugivanjima jer smo slušali *jazz*, voljeli *jazz* i plesali na tu glazbu, kako su oni tvrdili, nekusne plesove (npr. *boogie-woogie*) čiji su “perverzni pokreti” bili jednaki abnormalnom ritmu same glazbe - *jazzu*.

Da, trebalo je to psihički, a često i fizički otprijeti jer ovakva stremljenja pravovraljanih nerijetko su bila popraćena i premlaćivanjem glazbenika i plesača, dobivanjem loših karakteristika, pa čak i isključenjem iz škole ili zabranom daljnjeg studiranja. Tu nasilnu ideologizaciju cjelokupnog života i nametanje estetike socijalističkog realizma nažalost olako je prihvatio i popriličan broj kulturnih radnika u Hrvatskoj - slikara, pisaca, književnih kritičara, glazbenih umjetnika (skladatelja) a da se ni do

danas, a ima ih još živih, nisu ispričali za učinjeno onima s druge strane njihovih barikada.

Iz te “skrinje opakih uspomena” treba pronaći i neke vedrije note, a to je naravno sama *jazz* glazba. Poslijeratna obnova domaćeg nam *jazza* bila je u sjeni američkih originala, npr. Glenna Millera, za koji je posebno mlada publika bila emotivno nekako vezana. Sjećajući se tih domaćih ostvarenja, mislim da su neke poznatije arije, banalne ili čak otrcane uslijed čestih ponavljanja (npr. u radijskim emisijama) kad ih se “dohvatio” npr. klarinetist Boris Sorokin koji je promjenama njihovih ritmičkih okvira u korist odmjerenog, ponekad i monotonog takta, izmijenio i samu melodiju, odjednom postajale slušljive. Usput, smatram da je upravo Sorokin - klarinetist, skladatelj i aranžer (kasnije sveučilišni docent koji je i izvan glazbe dokazao svoju intelektualnu osobnost), prvi glazbenik u našem *jazzu* koji je slobodno i lako mijenjao i akorde svom spontanošću pravog rasnog improvizatora. Stariji *jazzisti* su me uvjerali da je u 1930-ima takav bio i saksofonist Branko Milin. Saksofonist i klarinetist Stjepan Plavec (kasnije ugledni liječnik), koji je zajedno sa Sorokinom vodio *big band* “Sorokin - Plavec” uz mlade, npr. klaviristu i aranžera Krešimira Oblaka, te trubača Stanka Selaka bio je dio onog “novog” u našoj poslijeratnoj *jazz* glazbi.

Na već ranije spomenutom nosaču zvuka “Jazz u Hrvatskoj na nosačima zvuka 1938.-1960.” otišnete su i snimke Plesnog orkestra krugovalne postaje Zagreb iz 1944. godine pod vodstvom Branka Milina i Marjana Marjanovića, te Seksteta naše prve pjevačice *jazza* - Nine Selak, i oni postaju povod razmišljanju o položaju *jazza*, koji je imao veću slobodu izražavanja u fašističkoj Italiji, nego kasnije nakon rata u SFRJ. I sam je maršal Josip Broz - Tito znao negativno karakterizirati *jazz* glazbu u svojim razgovorima s novinarima iz svijeta. Stoga ne čudi da se entuzijazam mladih često sukobljavao s gorkom činjenicom poslijeratnog razdoblja da je nabava novih instrumenata, notnih zapisa i aranžmana, novih gramofonskih snimaka prvenstveno ovisila o snalažljivosti pojedinaca čiji su prijatelji i rođaci iz SAD-a prilikom slanja pomoći ujedno slali note, gramofonske ploče i slično i tako regenerirali zagrebački *jazz*. Za većinu ostalih glavnina novosti o *jazzu* dolazila je putem brojnih radioemisija američkih, okupacijskih vojnih radio stanica (AFN) u Europi. Iznikli su u Zagrebu brojni sastavi: Orkestar 32. divizije s Miljenkom Prohaskom, Plesni orkestar Radio Zagreba s tada već ustaljenim dirigentom Zlatkom Čerjulom, Orkestar Boris Sorokin - Stjepan Plavec, iznimno popularan Orkestar Milivoja Körblera, Orkestar klavirista Mihajla Schwarz koji je tada bio naš najavangardniji *jazz* glazbenik, OKUD “Joža Vlahović” s Miroslavom Kilerom (kasnije Milivojem Körblerom), potom SKUD “Goran Kovačić” s Miljenkom Prohaskom, te brojni manji sastavi: Branko Kenda, Teodor Boch, Adalbert Marković, sastav “Admira” Krešimira Oblaka, Jazz kvintet usnih harmonika Branka Kralja i drugi, koji bili su pokazatelji brojnosti glazbenika i popularnosti *jazza*.

Svi ti orkestri i sastavi nastupali su na mnogobrojnim, gotovo svakodnevnim zabavama, (“drugarskim” i drugarskim) priredbama plesovima i plesnim večerima, a ponekad i na koncertima u dvoranama i društvenim domovima poslijeratnog Zagreba. Bila je to uglavnom plesna glazba s dosta *jazza*. I premda su ti sastavi snimali i svoje prve skladbe na

Radio Zagrebu, otkrivamo zločudni odraz tih nemirnih vremena i programskih animoziteta prema toj “američkoj, kapitalističkoj glazbi - *jazzu*” i u činjenici da su gotovo sve snimke potom bivalne prebrisane i time zauvijek uništene.

Analizirajući glazbeni učinak naših *jazz* glazbenika starijih generacija, razvidno je da gotovo i nije bilo u pravom smislu te riječi *jazzističkih* “čistunaca” jer se tada i sama glazba uglavnom kretala na relaciji *jazza*, plesne i zabavne glazbe. I novija poslijeratna generacija, u koju uvrštavam primjerice Dragu Diklića, Stjepana Stanića, Miljenka Prohaska, bila je prisiljena raditi ustupke egzistencije radi, te izvoditi i ono što s *jazzom* nije baš imalo puno veze. To samo ukazuje na činjenicu da kod nas gotovo i nema onih koji su isključivo svirali samo *jazz*, a rijetki izuzeci su Mihajlo Schwarz, Petar Spasov i Boško Petrović. No ujedno treba dodati da je kroz cijelo to vrijeme profesionalno djelovao i čitav niz sjajnih instrumentalista za koje nije nimalo preterano reći da su europske vrijednosti, kao što su to Dražen Bečić, Zdenko Depolo, Damir Dičić, Marijan Domic, Ladislav Fidir, Silvije Glojnarčić, Davor Kafješ, Ivan Kelemen, Milan Lulić, Krešimir Remeta, Miroslav Sedak-Belenić, itd. A ta njihova mnogobrojnost s obzirom na ukupan broj stanovnika u Hrvatskoj stvara veoma pozitivnu sliku o *jazzu* kod nas. Šteta je što zbog inertnosti i manjka pravih glazbenih menadžera ti glazbenici zapravo nisu shvatili koliko vrijede.

Prvi, i to pravi beskompromisni *jazz* glazbenik u poslijeratnom razdoblju bio je klavirist Mihajlo Schwarz (r. 1930.). Najkreativniji naš klavirist modernog - tada *be bop* stila i prava je šteta što postoji tako malo snimaka što ih je načinio u formaciji trija. On je prvi u našoj *jazz* glazbi kreirao vrtoglave nizove melodijskih fraza modernog izražaja, a usto je, poput već spomenutog klarinetista Sorokina, bio i izvanredan improvizator. Bio je u neku ruku i promotor modernog *jazza* okupljajući brojne prijatelje na preslušavanju tada raritetnih novih snimaka brojnih gramofonskih ploča. Nažalost, uopće ne postoje snimke njegovog velikog orkestra s kojim je izvodio najmoderniji *jazz*. Taj izvrsan tehničar i improvizator crno-bijelih tipki početkom 1960-ih prekinuo je s glazbom i posvetio se profesionalno tehnički zahvaljujući činjenici da je još 1957. godine diplomirao na Tehničkom fakultetu u tadašnjoj Zapadnoj Njemačkoj. Ne mogu se ne prisjetiti koliko je samo toga lijepoga bilo uz ta gimnazijska druženja s Borisom Sorokinom, Stankom Selakom te “Pubom” Schwarzom kad smo svaki odmor koristili za prepričavanja utisaka o glazbi što smo ju slušali na američkim vojnim radioemisijama ili kad smo međusobno izmjenjivali dragocjene gramofonske ploče.

No kad je riječ o samom *jazzu* u Hrvatskoj, eto “došli” samo negdje do sredine 1950-ih, početka vrlo izdašnog razdoblja hrvatske *jazz* glazbe. Naime, Zagreb je doživio rijetku sreću, pogotovo u posljednjih pedesetak godina, da je dobio gradonačelnika koji je volio svoj grad, da je *jazz* prestao biti zabranjivan i da je započela zagrebačka “avantura” suvremene glazbe - Zagrebački biennale, festival koji je iz temelja promijenio način razmišljanja o glazbi i nas samih, ali i mlade publike. Glede *jazza* nastupili su znatno bolji dani i nastavak što slijedi u mnogo je manje pesimističkom ozračju.

Zahvaljujući snimkama koje su sačuvane kod pojedinih vlasnika privatnih zbirki, kao što su Srđan Krizman, Marjan Marjanović, Miljenko Prohaska, Dražen Boić, Mladen Mazur, te glazbenoj arhivi Hrvatskoga radija, postaje Zagreb i arhiv bivšeg Jugotona - Hrvatske naklade zvuka i slike Croatia Recordsa, već od sredine 1950-ih možemo lijepo pratiti razvoj jazz glazbe u Hrvatskoj. O tomu govori i komentar izbornika glazbe za nosač zvuka iz edicije "Glazbeni spomenar" Croatia Recordsa izdanog 1995. godine: "Jazz u Hrvatskoj na nosačima zvuka 1938.-1960." (19 snimaka), koji glasi "... Nakon završetka Drugog svjetskog rata, iako je tada jazz u nas počeo bujati, i bio u početku vezan uz Radio Zagreb, prve relevantne snimke nalazimo tek u početku pedesetih godina, one su odraz nemirnih vremena i programskih animoziteta prema američkoj jazz glazbi i terminima poput boogie-woogie. Ipak, pod različitim su se naslovima u radio-programe na gramofonske ploče provijale i izvedbe poput 'Jimmy Dorsey Boogie'. Ta se skladba, primjerice, godinama krila iza naslova 'Veseli basovi', a izvodio ju je Plesni orkestar Radio Zagreba pod ravnanjem Zlatka Černjula, uz sudjelovanje solista nedavno preminulog Ljube Sladojevića."

Spomenuti album koji je priredio Veljko Lipovšćak sadrži raritetni materijal (Swing Trio iz 1938. godine, dvije skladbe iz ratnih godina Plesnog orkestra Državne krugovalne postaje Zagreb i jednu Prohaskinu od prije 60 godina: "Na rastanku", a seketeta naše prve pjevačice jazz-a Nine Selak." Iz ostalih snimaka, uredno personalno i kronološki popraćenih, lagano je pratiti kako je veći broj sastava i tada poznatih glazbenika bio uključen u procvat jazz-a - posebno u Zagrebu. To su: Plesni orkestar radio Zagreba (dirigenti: Zlatko Černjul i Miroslav Killer), Kvartet Borisa Jojića iz 1953. godine, Trio Dražena Boića iz 1954. godine, Kvintet usnih harmonika Branka Kralja, Septet Ede Utrobičića, Kvartet Radana Bosnera, Kvartet Milana Lulića, Trio Mihajla Schwarza, Kvinteta Maksa Johanna, Zagrebački dixieland ansambl Branka Ovčarića, Kvartet Borisa Franciškovića, Kvartet Davora Lorkovića i Nonet Zlatka Kružića. Snimke je izbornik glazbe odabrao prema skromnim mogućnostima dostupnog materijala, a zapravo su odraz tada postojećeg i zatečenog raspoloživog fonomaterijala, koji je do tada "preživio" tri drastične devastacije. Mladen Mazur prisjećajući se tih vremena piše: "Odmah po završetku Drugog svjetskog rata najprije su uništene sve tzv. tvrde gramofonske ploče zatečene u prostorijama tadašnjeg Elektrotona na zagrebačkom Sv. Duhu, (napomena: ja sam još 1943.-44. kupio sve postojeće Brunswick jazz ploče po jedan primjerak od svake i to mi je bila prva diskoteka), zatim će pojavom prvih magnetofona u studiju tadašnjeg Radio Zagreba na temelju mišljenja uprave i direktora biti potpuno bezrazložno eliminiran cjelokupan glazbeni, pa i govorni fondus dotad zabilježen na tzv. mekanim decelitnim pločama, a sedamdesetih godina, s teško prihvatljivim objašnjenjem o skučenosti prostora fonoteke Radio Zagreba, po čudnim prosudbama, odstranjen je i uništen veliki dio fonomaterijala, u kojem je bilo i mnogo za nas važnih i neponovljivih snimaka domaćih malih jazz sastava. Sačuvan je tek manji broj, i to samo izvedbe skladbi domaćih autora, a te u većem dijelu nisu dokumentarno najrelevantnije, budući da su sastavi osim jazz-a izvodili i plesno-slagersku glazbu." Ako se prisjetimo i tužne činjenice da su od navedenih voda sastava sa spomenutog albuma Boris Jojić, Edo Utrobičić, Milan Lulić, Mihajlo Schwarz ili instrumentalista: Petar Spasov, Ivica Gereg, Davor Kajfeš, Stanislav Glazer, Jurica Čukac - da spomenem samo neke, emigrirali i potražili bolje uvjete života i rada na Zapadu Europe, razvidno je kakav je zapravo bio odnos prema jazzu kroz cijelo navedeno razdoblje.

Miljenko Prohaska: " 'Intima' je uistinu moj skladateljski trade mark, ali je bila i jedna od himni ZJK-a. Kada sam 1970. godine putovao zrakoplovom kompanije Finnair, uzeo sam slušalice i otvorio Channel 4 kako bih tijekom leta slušao jazz. Ugodno sam se iznenadio kada sam među američkim jazz standardima čuo i svoju 'Intimu' u izvedbi The Modern Jazz Quarteta."

Teško je i nezahvalno pisati o temi povijesti jazz-a u Hrvatskoj, a na to ponajbolje ukazuje činjenica da smo do sada spomenuli u pravom smislu riječi pionire tog glazbenog žanra kod nas npr. Orkestar Zvonimira Brađića, orkestre: Colibri, Devils, Orkestar Quick Swinger Uroša Jurkovića, pa orkestar Bojana Hohnjeca i Remenarov orkestar, Sorokinov orkestar uz brojne male sastave koji tijekom svog djelovanja nisu imali priliku snimiti baš ništa ili, kad su što snimali, razni "svjesni" elementi dali su te snimke uništiti tijekom već spomenutih devastacija.

No kraj je 50-ih značajan po tome što više nitko nije glasno "propovijedao" protiv jazz-a, sastavi su redoviti nastupali, 1956. godine uslijedilo je gostovanje velikog orkestra trubača Dizzija Gillespieja, što je bio do tada najveći jazz događaj kod nas, a i gostovanja sastava The Modern Jazz Quartet, te orkestra Woodyja Hermana i Quincyja Jonesa. Pa ipak, već početkom 1960-ih počinje i pad interesa za jazz, i kod nas, ali i u svijetu. Epidemija rocka bila je "nezaustavljiva" a neki novi interesi zaokupljali su mlade. Sam sebi, godinama vodeći razne tribine za dake, studente, i to više od tisuću i petstotina u Zagrebu, djelovao sam često kao neki jazznostalgičar. A mogao sam, tako lijepo poput mog dragog prijatelja Dražena Vrdoljaka, promijeniti "vjeru" i nastaviti propovijedati i o rocku, koji me, hvala Bogu, nikada nije ni zainteresirao, pošto sam odavno do grla "propao u jazzistički živi pijesak".

Velika većina glazbenika koje smo spomenuli u ovome prikazu bila je u stalnoj postavi Plesnog orkestra Hrvatskog radija (kasnije i televizije), koji su svojom tvrdoglavošću i upornošću, ali i razumijevanjem matične ustanove uspjeli održati u životu ovaj orkestar neprekidno od sezone 1946.-47. godine do danas, uz napomenu da je prije nekoliko godina orkestar dobio "novo" ime - Big band Hrvatske radiotelevizije. Znači, više od pedesetisedam godina neprekidnog rada! I u povijesti big bandova u svijetu to je prava rijetkost, a u sklopu radijskih i televizijskih postaja, mnogi tvrde, Big band Hrvatske radiotelevizije ima najdulji staž. Od svog početka 1946. godine orkestar je djelovao za potrebe programa Radiostanice Zagreb, a ta je bila snimanje plesne i zabavne glazbe uz natruhe jazz-a u njoj, te sudjelovanje u tada brojnim radijskim emisijama i javnim nastupima pod vodstvom Zlatka Černjula, koji je okupio ponajbolje dostupne glazbenike iz već spominjanih predratnih orkestara ili ansambala a koji su neposredno po završetku Drugoga svjetskog rata djelovali u Zagrebu. Nakon Černjula orkestrom su još ravnali Miroslav Killer, Mlivoj Koerbler, Nikica Kalogjera. Miljenko Prohaska vodio je taj orkestar više od trideset godina. Nosač zvuka Croatia Recordsa "Jazz u Hrvatskoj 1960.-1997.: The Best of Miljenko Prohaska & Big Band HRT", jedan je iz serije od osam CD-a iz već spomenute edicije "Glazbeni spomenar", daje presjek opusa skladatelja, aranzera i naravno dirigenta koji je značajno obogatilo hrvatsku glazbu u kojoj djeluje već šest desetljeća. Premda je "formalno" umirovljen prije petnaestak godina, ostao je do danas prisutan i aktivan u našem glazbenom životu. Uvijek zainteresiran za ono što se i sa kime događa, dobronamjerno sugerirajući posebno

mladima - kuda da krenu. Nažalost, kontrabas koristi sve manje, što je i razumljivo (r. 1925. g.). Spomenuo bih još kraće vođenje orkestra do danas, još uvijek aktivnog trubača i krilničara te skladatelja i aranžera Ladislava Fidirja, te skladatelja, aranžera i sjajnog bubnjara Silvija Glojnarica, pod čijim je vodstvom jazz glazba došla u prvi plan u programskoj koncepciji orkestra, što vodećoj strukturi RTZ više nimalo nije smetalo, značajan kontrast ne tako davnog prošlosti kad su "pravovjerni komesari" određivali programsku koncepciju, pa su neki od navedenih glazbenika odlučili potražiti spas na Zapadu.

Mislim da nije pretjerano smjela tvrdnja da su kroz to proteklo vrijeme u orkestru muzicirali mnogi od ponajboljih hrvatskih jazz glazbenika. Dovoljno je posegnuti za dvostrukim nosačem zvuka u izdanju Orfeja "Zlatni pir plesnog orkestra HRT-a" i na njemu pročitati tekst Frana Potočnjaka u kojem su navedena sva prezimena članova orkestra od osnivanja do te proslave održane 1996. godine a na kojem su zabilježene i neke ranije snimke i solisti. Svaki, naime, poznavatelj naše jazz glazbe ostat će impresioniran ne samo izvedbama već više i imenima sudionika kroz to proteklo vrijeme. Mene jednako u tom trajanju impresionira i Cantusov nosač zvuka "Big band HRT-a", izdan u povodu sedamdesetpete godišnjice Hrvatskoga radija i četrdesetpete godišnjice televizije u Hrvatskoj.

Spomenut ćemo i mi ta imena. Trubači: Kamilio Hohnjec, Miroslav Johann, Ivan Tržan, Stanko Selak (profesor na Glazbenim akademijama u Zagrebu i Kolnu, a nastupio je u orkestru glasovitog Quincyja Jonesa), Dragutin Hušman, Franjo Karlović, Stanko Brichta (trubač finog odmjerene stila), Stipica Kalogjera, Marijan Domic (odličan solist, bogatog i lijepo oblikovanog tona i melodijski uravnoteženih fraza), Ladislav Fidir (odličan solist snažnog tona i precizne artikulacije koji poput Domića i Selaka u baladama prezentira osjećajnost i lirizam), Ante Dropuljić (specijalnost: visoki registar), Davor Križić (meki i obojeni zvuk, začinjene prigušenim tonovima visoke preciznosti, ali i osjećajem za ritam) i Ramon Reberšak (specijalnost: visoki tonovi). Taj instrument, poznat u jazz glazbi još iz pionirskih dana (oko 1890. godine) u New Orleansu kao vodeći orkestarski element, eto imao je i u našoj jazz povijesti - posebno onoj iza 1945. godine, nekolicinu istaknutih predstavnika.

Trombonisti nisu bili, čini se, tako istaknuti kao trubači, ali ih je važno spomenuti kad je riječ o Plesnom orkestru, odnosno Big bandu HRT-a. Marcel Fuchs (dugogodišnji profesor na Glazbenoj akademiji u Zagrebu), Danko Bauer, Krešimir Pažur, Juraj Čukac, Zvonimir Škerl, Ivo Mozetić, Herbert Stenzl, Radmilo Moslovarić, Ivan Keleman (koristio je ventil-trombon i bio je izuzetan solist prije svoje tragične smrti), Ante Opačić, Vladimir Sučić, Zlatko Strčić, Zvonimir Košak, Hrvoje Brajer i Ivica Potočnjak. Veoma zahtjevan je to instrument i poput trube zadaje mnoge probleme: poznavanje harmonija, vrsnu instrumentalnu tehniku i naravno - trombonsku pokretljivost. Na žalost, naši su nam trombonisti u odnosu na druge instrumentaliste ostali još uvijek dužnici.

Spomenimo i brojne saksofoniste, nesumnjivo najistaknutije glazbenike instrumentaliste u našoj jazz glazbi: Dragutin Res, Veljko Šćukanec, Boris Temmer,

Boško Petrović: *"Kad govorimo o mom afinitetu prema komornom zvuku, morate znati da je on određen samom mojom sudbinom kao glazbenika. Počeo sam kao violinist, nisam dakle, svirao nikakav instrument koji više, nisam svirao niti trubu niti bubnjeve... karijeru sam uglavnom ostvario kao vibrafonist, dakle na instrumentu vrlo suptilnog zvuka koji traži više ugodaj nego attack, nego perkusiju."*

Stjepan Plavec, Stanislav Glazer, Vjekoslav Kink, Ozren Depolo (alt i tenorsaksofonist modernog načina sviranja i visoke kulturne razine koji je polagao više važnosti na muzikalnu dosljednost nego na izražajnu snagu), Bojan Hohnjec (osobito istaknut u prijeratnom jazzu), Boris Francišković (posjedovao istovremeno oštrinu ali i blagost u nadahnutim improvizacijama), Marijan Šćukanec, Maks Johann (veliko ime predratnog jazz), Miroslav Sedak-Benčić (naš najistaknutiji multi-instrumentalist i solist, mekog zvuka u baladama, koje je doslovno pjesnički odražavao, a žestok u brzom tempu i sviranju tonova u pravom tajmingu). Bio je jedan od najznačajnijih u našoj jazz glazbi), Miro Kadoić (izuzetan talent, također multiinstrumentalist, sada sa stalnim boravkom u Sloveniji), Arsen Ereš, Marin Margitić, Damir Horvat, Željko Kovačević i Saša Nestorović (izuzetno glazbeno obrazovanje i poznavanje jazz). Istaknuti solisti bili su: Temmer, Depolo, Francišković, nenadmašni Sedak-Benčić, Kovačević, Ereš, Kadoić i Nestorović.

Klaviristi: Milutin Vandekar, Ljubo Sladojević, Nikica Kalogjera, Krešimir Oblak, Dražen Boić, Davor Kajfeš, Zlatko Dvoržak i Julije Njikoš. Svi su bili vrsni klaviristi a neki od njih i aranžeri, s time da su Boić i Kajfeš postigli visoka međunarodna jazzistička priznanja. Kontrabasisti koji su djelovali u orkestru: Mario Madeotti, Boris Korsting, Miljenko Prohaska (izuzetan glazbenik u hrvatskom jazzu), Rajko Milosavljević, Krešimir Remeta (naš najbolji kontrabasist i lakoćom je izvodio gipku i melodijsku bogatu liniju), Mladen Baraković i Saša Borovec. Gitaristi orkestra: Aleksandar Bubanović (još do nedavno aktivan), Milan Lulić, Damir Dičić (ponajbolji hrvatski jazz glazbenik), Mario Igrec, Svemir Opara i Milivoj Majdak. Bubnjari: Dragutin Sattler, Edo Utrobičić, Ivica Gereg, Miro Markešić, Petar Spasov, Silvije Glojnaric (sada dirigent i producent orkestra, skladatelj i uvaženi aranžer) Peco Petej, Boris Beninni, Salih Sadiković, Josip Cvitanović i Borna Šerčer. U tom perkusionističkom "društvu", Silvije Glojnaric u svakome pogledu odskače. Spomenimo ovdje još i vibrafonistu Boška Petrovića - vodeću ličnost u povijesti našega jazz, kao i perkusionistu (latino-američki ritmovi) Hrvoja Rupčića (sastav Cubismo). I ovaj je "kostur" zapravo osnovica ili temelj našeg poslijeratnog jazz, a tih osamdeset glazbenika Plesnog orkestra ili kasnije Big banda Hrvatske radio-televizije već je sasvim kvalitetno zastupljen na nosačima zvuka i video zapisima, što posebice vrijedi za njihovo djelovanje od sredine 1950-ih godina i ono izvrsno ilustrira njihovu pozitivnu ulogu u sedamdesetpetogodišnjoj povijesti jazz glazbe u Hrvatskoj.

Spomenute 1960. godine nastupili su povoljni trenuci za jazz već samim utemeljenjem uglednog Jazz festivala na Bledu (kasnije prenesenog u Ljubljanu), a baš u to vrijeme naš Prohaska je uspio program Plesnog orkestra RTZ-a svesti uglavnom na vlastiti, originalni i domaći repertoar, u kojem su uz njega kao najplodnijeg autora djelovali kao skladatelji i aranžeri i Ozren Depolo, Damir Dičić, Marijan Domic, Zlatko Dvoržak, Bojan Hohnjec, Ladislav Fidir, Silvije Glojnaric, braća Stipica i Nikica Kalogjera, Ivan "Ičo" Keleman, Krešimir Oblak, Boško Petrović i drugi. Stvoreni su tako prepoznatljiv, specifičan stil i originalnost, a najistaknutiji od tih glazbenika

djeluju i u tada najboljem malom komornom sastavu u bivšoj državi - Zagrebačkom jazz kvartetu, pa stoga ne treba čuditi ta istovjetnost koncepcija. Bio je to tada stanoviti "putokaz" i za mnoge druge glazbenike da usvoje to novo prezentiranje originalnog domaćeg glazbenog idioma i prestanu isključivo kopirati američke uzore. U to vrijeme to je posebice vješto koristio skladatelj, aranžer i klavirist s glazbenim sudjelovanjem u raznim jazz sastavima - Tomica Simović. Nakon nastupa u Zagrebu velikih orkestra Dizzyja Gillespieja, Woodyja Hermana, Quincyja Jonesa, dolazili su i istaknuti razni solisti koje je naš orkestar odlično pratio ili su u tim projektima sudjelovali i mnogi drugi - posebice Boško Petrović i Davor Kajfeš. Spomenimo sada i neke od tih istaknutijih solista: trubači Art Farmer i Ted Curson, saksofonisti Johnny Griffin, Sal Nistico, Lucky Thompson i Ernie Wilkins, trombonist Kai Winding, klavirist John Lewis, bubnjar Art Taylor i mnogi drugi. Ta gostovanja najbolje je iskoristio Boško Petrović, i to je sjajno ovjekovječeno na albumu "Zagrebački jazz kvartet - 40 godina - 1959.-1999.". Naime, na drugom kompaktnom disku na snimkama 9-13 sudjeluju legendarni članovi orkestra Counta Basieja: trubač Buck Clayton i vokalist Big Joe Turner. Slično vrijedi i za album Boška Petrovića "The Very Beginning" gdje uz Petrovića i Kajfeša sudjeluju i Julius Watkins - francuski rog, Jerome Richardson - flauta i tenorsaksofon, Buddy Catlett - kontrabas i Joe Harris - bubnjevi. Koliko je to utjecalo na daljnji razvoj jazz u Zagrebu, potvrđuje ponajbolje ulazak u "B.P. Club" osnovan sredinom osamdesetih godina prošlog stoljeća i smješten u samom centru Zagreba, ta reprezentativna oaza jazz u Hrvatskoj na čijim zidovima se nalaze fotografije gostujućih glazbenika koji su nastupili u tom klubu, a to je zaista svjetska jazz reprezentacija.

Boško Petrović je tako obogatio i Zagreb, ali i cjelokupnu našu jazz scenu. Uđite u klub i uvjerite se! Nastalo je tako jedno novo, prihvatljivo i u priličnoj mjeri europeizirano razdoblje u kojem lako možemo pratiti razvoj jazz u ovoj sredini, iako se trauma većina nas starijih još uvijek prisjeća. Uništenje svih zatečenih ploča tadašnje firme Elektrotron nakon Drugoga svjetskoga rata, uništenje osamnaest vagona filmskog materijala iz tada jedne od najbogatijih filmskih arhiva u Europi koji je u tvornici obuču "Borovo" pretopljen u ljepljo za sportsku obuću potrebnu za idiotski socijalistički slet/show - proslavu rođendana tadašnjeg šefa države, uništavanje glazbenog fonda Radija.... I baš zbog toga nikada više nećemo čuti snimke tadašnjeg najboljeg gitarista Milana Lulića, seksteta Borisa Sorokina s trubačem Stankom Selakom, klaviristom Krešimirom Oblakom i bubnjarem Edom Utrobičićem ili sastave i orkestre Mihajla Schwarzara, koji je prvi u ovom dijelu Europe izvodio moderni jazz. Uništenje glazbenog i filmskog "kapitalističkog smeća" bio je svjesno izvršeno, a nikada se nitko od odgovornih za to nije pokajao ili ispričao, osim ako kao "priznanje" ne shvatimo to što u 1980-im godinama "njihove" omladinske organizacije u kulturnim zagrebačkim klubovima "Lapidarij" i "Kulušić" postaju glavni organizatori i promotori izvrsnih međunarodnih jazz festivala.

Već iza sredine 1940-ih godina u Hrvatskoj (zapravo samo u Zagrebu) bilo je više malih - *combo* sastava u kojima su svirali naši vršni *jazz* glazbenici, no snimke pomoću kojih bi to muziciranje mogli i pratiti dostupne su danas tek s onovremenim LP-jeva "Glazbeni spomenar", a i one su se sustavnije počele snimati tek od sredine 50-ih godina prošloga stoljeća. Riječ je o kvartetu saksofonista Borisa Jojića, Triju klavirista Dražena Boića, koji još uvijek aktivno nastupa i veoma dobro svira, Kvartetu klavirista Radana Bosnera, Kvintetu saksofonista Maksa Johanna, Zagrebačkom dixieland ansamblu, Kvartetu gitarista Milana Lučića, Nonetu klavirista Zlatka Kružića, Kvartetu saksofonista Borisa Frančiskovića, Kvartetu Davora Lorkovića, a u tome je razdoblju - sredina 1950-ih, naš vodeći *jazz* glazbenik bio nesumnjivo klavirist Mihajlo Schwarz. Važno je pri tome napomenuti da *jazziste* u Zagrebu tada više nitko nije kao glazbenike maltretirao radi glazbe same. Mirno su mogli svirati ako su imali gdje, a sviralo se uglavnom po brojnim plesnim dvoranama.

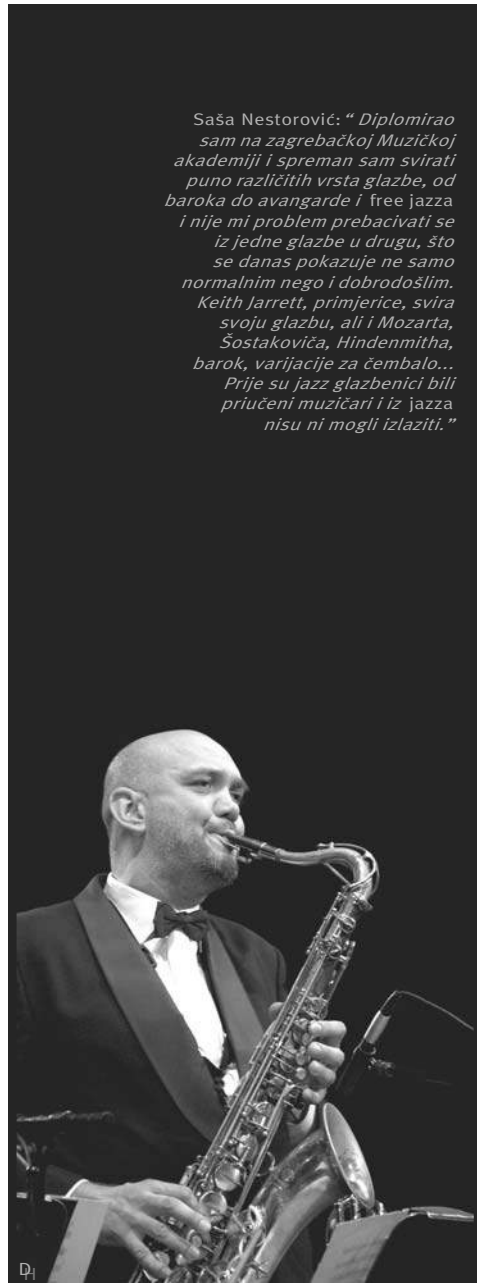
Krajem 1950-ih dolazi do smjene generacija i vodeća ličnost postaje Boško Petrović, vibrafonist i skladatelj, najaktivniji i najdinamičniji hrvatski *jazz* glazbenik do danas. Bio je osnivač legendarnog Zagrebačkog jazz kvarteta (Boško Petrović, Davor Kajfeš, Miljenko Prohaska - prije njega Krešimir Remeta, te Silvije Glojnaric), zatim kvinteta B. P. Convention, a prvi je kod nas u okviru Zagrebačkog biennala suvremene glazbe sudjelovao u izvedbama *jazz* treće struje. Prvi je sa svojim kvintetom svirao *free jazz*, a s kvartetom *fusion jazz*. Još davne 1971. godine svirao je i etno *jazz*, vodio izvnanredan B. P. Convention Big Band u kojem su među ostalim sudjelovali svjetski poznati trubački Art Farmer i Clark Terry te njemački trombonist Albert Mangelsdorff. Petrović je sudjelovao na najpoznatijim svjetskim *jazz* festivalima: Montreux, Berlin, Bombay, Monterey i gotovo svim zemljama Europe te u bivšem SSSR-u i to ili sa Zagrebačkim jazz kvartetom ili svojim sastavima - najčešće uz Damira Dičića, Marija Mavrina, Saliha Sadikovića i Nevena Frangeša. Organizirao je i vodi svoj ekskluzivni "B. P. Club" nastupajući često u njemu s odabranim inozemnim ali i našim (posebno mladim) glazbenicima, a već više od desetljeća organizira i realizira dva puta godišnje sjajne *jazz* festivale. Osnovao je i vodio izdavačku tvrtku nosača zvuka Jazzette Records koja je izdala čak 60-tak naslova nosača zvuka s našim ali i mnogim najpoznatijim svjetskim glazbenicima, s kojima on i inače surađuje. I tako je, eto, prošlo već više od 45 godina od njegove pojave u zagrebačkim *jazz* krugovima, a on? Nije se umorio i svakog ljeta i dalje vodi seminare *jazza* sa svojim suradnicima u Međunarodnom centru Hrvatske glazbene mladeži u istarskom Grozňjanu. Višestruki je dobitnik diskografske nagrade "Porin" za razne realizirane projekte. Zar to nije više nego dovoljno da ga smatramo našim najznačajnijim *jazz* glazbenikom, organizatorom i promotorom?

Mogli bismo si postaviti i pitanje da li će se ikad vratiti u modu veliki *jazz* orkestri kao što je to bilo tijekom 1940-ih godina. Ne. Premalo je kvalitetnih glazbenika, premalo interesa, mjesta za probe i redovite nastupe. Boško Petrović i Damir Dičić vodili su prije četvrt stoljeća dobar orkestar HRT-a (danas Big Band HRT-a) opuštenije i radosnije i na opće zadovoljstvo auditorija. Već četvrt stoljeća djeluje Big band Hrvatskoga glazbenog zavoda, prvo pod vodstvom

trubača Marijana Domića, a već dulje vrijeme i Zlatka Dvoržaka. Orkestar osim *jazz* standarda izvodi i skladbe domaćih skladatelja. Tu sreću nije imao Big band Simfonijskog puhačkog orkestra Hrvatske vojske, osnovan u mnogo ambicija 1996. godine i koji je vodio Miljenko Prohaska. Premda je imao sve uvjete, netko je valjda došao na "ideju" da je *jazz* ipak neprimjeren, kao i preskup projekt u okviru vojske, koja je kod nas poznata po "štednji" - ukratko, *jazz* je u njoj krajem 1990-ih postao suvišan.

I tako dok je u drugoj polovici 1940-ih u Zagrebu djelovalo istovremeno čak pet orkestrara (*big bandova*), sada opstojte dva. Onaj osnovan još 1946./47. godine tada kao Plesni orkestar Radio Zagreba, koji je odigrao kapitalnu ulogu u razvoju *jazza* i hrvatske zabavne glazbe - današnji Big band HRT-a, te spomenuti radišni Big band HGZ-a. A Zagreb se kroz 60-tak proteklih godina udvostručio po broju stanovnika! Spomenimo još i one koji životare i djeluju povremeno, kao npr. Big band Bjelovar pod vodstvom Borisa Beketića od 1979. godine, pa nakon prekida pod vodstvom Zlatka Strčića od 1988. do 1991.godine. Big band Čakovec osnovan je 1995. godine na poticaj dirigenta na Proletnoj reviji *jazza* u Zagrebu. Nažalost, uglavnom se rijetko aktivnost tih orkestra bilježi u dnevnom tisku. Još manje je spominjan Big band Grada Pule, osnovan 1996. godine a njegov voditelj i aranžer bio je Davor Lorković. Šest velikih orkestrara u cijeloj Hrvatskoj u posljednjih petnaest godina - samo?

A publika? Pa dvorana Hrvatskoga glazbenog zavoda ili Mala dvorana Vatroslava Lisinskog rijetko su ispunjene čak i kada gostuju renomirani inozemni glazbenici. Interes je opao, ali ipak nije mali. Naime, mladi se glazbenici iz Hrvatske i dalje marljivo školuju u Austriji, Njemačkoj, Nizozemskoj i drugdje, jer kod nas na Muzičkoj akademiji još uvijek nema odsjeka ili odjela za *jazz* glazbu. A kočničara za realizaciju te ideje ima očito dovoljno i prava je šteta što nije pružena prilika nekima od pozvanih glazbenika - na primjer Stanku Selaku ili Miljenku Prohaski, pa i mnogim drugima, da barem planom osmisle visoko školovanje ove vrste koje bi jednog dana moglo i zaživjeti kad se za to stvore prilike, što je u zapadnome dijelu starog nam kontinenta već desetljećima normalno. Uostalom, zar nije porazno i to da se svakih nekoliko godina javlja netko mjerodavan s "idejom" da se ipak dokine orkestar velike reputacije s besprekidnim do sada trajanjem od pedeset i osam godina - Big band Hrvatske radiotelevizije. Naravno, to su isti oni koji su i inače u stanju "kreirati" (samo) još (po)neki novi oblik nacionalne nam kulture tipa sastava tamburica, narodnjačkog *glamoura*, sveopćih potraga za "naturščicima" svih vrsta i slično, a sve je to prožeto mirisom čevapčića, luka i špricer-raspojasanosti. Takvima naravno *jazz* smeta. U tom kontekstu spomenuo bih ovdje i svoje sjećanje na razgovor s Dougom Ramseyjem, koji je tada (1984.) bio veoma poznati *jazz* kritičar i istovremeno visoko pozicioniran funkcionar Fondacije za američke komunikacije i urednik časopisa "Texas Monthly" a koji mi je spomenuo da je teško naći veći grad u Americi koji nema barem jednu grupu profesionalaca koji sviraju u velikom *jazz* orkestru i da je vidljivo naglo širenje *big band* orkestrara po koledžima i srednjim školama. Bilo mu je po sve neshvatljivo da kod nas glazbene škole nemaju orkestre *jazza*. Meni je pak bilo neugodno.

Saša Nestorović: "Diplomirao sam na zagrebačkoj Muzičkoj akademiji i spreman sam svirati puno različitih vrsta glazbe, od baroka do avangarde i free *jazza* i nije mi problem prebacivati se iz jedne glazbe u drugu, što se danas pokazuje ne samo normalnim nego i dobrodošlim. Keith Jarrett, primjerice, svira svoju glazbu, ali i Mozarta, Šostakovića, Hindenmittha, barok, varijacije za čembalo... Prije su *jazz* glazbenici bili priučeni muzičari i iz *jazza* nisu ni mogli izlaziti."

Osim već spomenutih malih sastava koje je vodio Boško Petrović, poslije 1960. godine bio je i drugih dobrih sastava koji su izvodili kvalitetan *jazz*, a u kojima su poneki mladi glazbenici stasali i postali značajniji nosioci kvalitete, koja je i odredila njihov status u kontekstu naše glazbene povijesti *jazza*. Ali spominjati imena svih tih sastava nepotrebno je već iz bog same činjenice da se imena pojedinih glazbenika pojavljuju višestruko. U tome su vjerojatno rekorderi kontrabasist Mladen Baraković i bubnjar Krunoslav Levaić, inače stalni članovi kvarteta Boilers, a Baraković je sve donedavno svirao i u Big bandu HRT-a, gdje je bio i u stalnom radnom odnosu, no pored toga sudjelovali su u desecima različitih sastava i projekata.

Saksofonist Stjepan Plavec dugo je vodio svoj kvartet s odličnim klaviristom i skladateljem Zlatkom Kružićem, a od 1995. godine i DOC Kvintet u kojem su Plavec, trubač i krilničar Josip Grah i klavirist Ante Reljić, sve liječnici po profesiji, svirali uz profesionalne glazbenike: bubnjara Borisa Beninija i kontrabasista Danijela Kovaca. Još donekadno je naš najstariji aktivni *jazz* glazbenik bio gitarist Aleksandar Bubanović (r. 1923.), i to u sastavu Hot Club Zagreb koji je bio osnovan 1990. godine na inicijativu Mate Matišića a po uzoru na glasoviti Reinhardtov sastav iz 1930-ih godina u Parizu - Hot Club de France. Taj naš trio (Bubanović, Matišić, Mario Igrec), pa kvartet uz dodatak kontrabasa (Baraković) vuče korijene još iz 1975. godine, odnosno Školskog orkestra Glazbene škole "Vatroslav Lisinski". Sastav i danas kao trio Hot Club Zagreb veoma dobro djeluje u sastavu: Matišić, Damir Kukuruzović (gitare) i Jurica Štelma (kontrabas).

Dugo je na zagrebačkoj *jazz* sceni bio popularan Kvartet Vanje Lisaka (klavir) u kojem su se naročito isticali jedan od naših najboljih klarinetista Vladimir Bočević i popularni bubnjar Vlado Buković - samouk, svestran i nadasve nadaren glazbenik. Sastavi saksofonista Željka Kovačevića Toranj 77, osnovan još 1977. godine, baziran na *fusion jazzu* (Kovačević, Ivan Kapec - gitara, Davor Črniog - bas, gitara, Jurica Ugrinović - bubnjevi) te noviji The Cute (Željko Kovačević, Matišić, Baraković i odlična mlada pjevačica Jelena Balent) također su imali veoma dobar prijem kod publike. Posebno bih istaknuo sastav Supersession trubača i krilničara Ladislava Fidirja, u kojem je sudjelovao i, mislim, naš najtalentiraniji glazbenik na svim saksofonima, flauti, klarinetu - Miroslav Sedak-Benčić. U ovome prikazu ne spominjem da su mnogi odavno već pokojni, a bili su veoma dragi ljudi i, naravno, jer su bili *jazz* glazbenici, nikada pravo vrednovani. Sedak-Benčićevo sviranje zavrjedilo je epitet veličanstveno!

"Neuništivim" mogli bi nazvati i fenomen usnog harmonikaša Branka Kralja, koji s raznim svojim grupama oduševljava publiku svih naraštaja već više od 60 godina. Spomenuo bih i Trio gitarista Damira Dičića, sastav komornog tipa, *mainstream jazz*. To su sve sastavi dugog djelovanja i s nesumnjivom reputacijom.

U posljednjem desetljeću formirani su također brojni *combo* sastavi. Kvalitetom i nadarenošću odoskaču Zagreb *Jazz* Portrait (Saša Nestorović - saksofoni, Mario Igrec - gitara, Nenad Vrandečić - kontrabas, tragično preminuli bubnjar Jurica Ugrinović kojeg je zamijenio Borna Šerčer). Njihovo je djelovanje bazirano uglavnom na autorskim skladbama

članova. Taj najnoviji talentirani val predvođe članovet kvarteta Boilers. Okupili su se 1994. godine i odmah je bilo jasno da je to uz legendarni Zagrebački jazz kvartet umjetnički i glazbeno najkvalitetnije što smo kroz proteklih 80-ak godina dostigli u *jazz* glazbi. I njihov je repertoar sadrži ponajviše njihove autorske originale, a šteta je što ne djeluju barem stotinjak kilometara zapadnije gdje bi im vrijednost bila posve drugačije tretirana i vrednovana je, željele to neki ili ne, već spominjani Baraković, Levačić, klavirist Matija Dedić te trubač i krlinčar Davor Križić interpretiraju vrhunsku *jazz* glazbu. I njihova proširena varijanta Boilers All Stars s dodatkom tri saksofona (Saša Nestorović, Miro Kadoić, Damir Horvat), gitarista Ante Gela i perkusionista Hrvoja Rupčića spadaju u najvišu klasu hrvatske *jazz* glazbe. Sastav suraduje s aranžerom i skladateljem Antunom Tomislavom Šabanom, koji je na najboljem putu da svojim modernim pristupom učini ono što je krajem 1950-ih ostvarivao tada avangardni Tomica Simović.

Šteta što je popularni sastav s kraja osamdesetih Swing Again vrlo rijetko aktivan, za razliku od atraktivnog i stalno prisutnog Cubisma koji neprekidno djeluje od 1996. godine do danas. Dobitnik je više nagrada "Porin", a njihova usmjerenost latino-američkim ritmovima, *latino-jazzu i salsi* dobro prolazi kod brojne im publike i izvan Hrvatske, koja očito cijeni te dobre glazbenike.

Trio Matija Dedića kvalitetom i originalnošću također spada u sam vrh našega *jazza*. Kvalitetu također posjeduje i sastav riječkog gitarista Elvisa Stanića - Elvis Stanić Group, čiji ansambl sjedinjuje nekoliko glazbenih stilova - *fussion jazz i rock*, a također je više puta nagrađivan diskografskom nagradom "Porin". Tu je i drugi talentirani gitarist iz rijeke i njegov sastav Čarli Jurković Kvartet. U tim sastavima osim spomenutih vrsnih gitarista nastupaju basgitarist Henry Radanović, klavirist Ivan Popeskić, bubnjar Tonči Grabušić i osebnajna pjevačica Meri Trošelj. Svi oni su profesionalni glazbenici i čine grupu ponajboljih *jazz* glazbenika s našeg juga.

Kao i Cubismo, koji je negdje na granici *jazza*, jednako je tako na toj granici i Tamara Obrovac, koja svojim kvartetom također vrsno poput Cubisma interpretira originalan program autorskih originala inspiriranih istarskim narodnim melosom. Uz tu originalnu pjevačku klavir je svirao i Matija Dedić, kontrabas Žiga Golob iz Slovenije, bubnjeve neumorni Levačić - odista vrstan sastav instrumentalista. Diskografsku nagradu "Porin" dobio je i splitski sastav Black Coffee osnovan još 1993. godine. Izvan zagrebačke sredine djeluju još Jazz Band Argus iz Osijeka, Sigma Jazz Band iz Bjelovara, koji svoj program uglavnom temelji na tradicionalnom *dixieland jazzu*, te Varaždinski Jazz Band - kvartet, a ponekad i kao sekstet. Svi ovi sastavi nastali su na samome početku 1990-ih godina i nereditovito nastupaju, ali su itekako važni s obzirom na činjenicu da djeluju u manjim sredinama.

Prava je šteta što ansambl vibrafonista Igora Lešnika - Jazzbina s uvijek vrsnom postavom, osnovan još 1984. godine, nije duže djelovao te što sastav Damira Dičića - Jazz Art Kvartet, u sastavu Fidri, Benini, Dičić, Fidri, a kasnije Baraković i Levačić, također bilježi malo nastupa tih vrsnih glazbenika. Isto vrijedi i za sastav Cool Date osnovan 1995. godine u kojem djeluju pjevačica Jasna Bilušić, bubnjar

Silvije Glojnarčić, klavirist Julije Njikoš, saksofonist Saša Nestorović i neizbježni kontrabasist Baraković, kojeg je Boško Petrović jednom nazvao "Javnom površinom hrvatske *jazza*". (Pre)malo je prisutan i odličan sastav Miro Kadoić Band - kvartet s našim saksofonistom Kadoićem koji nam dolazi iz Slovenije, u kojoj stalno djeluje, i u kojem nastupaju gitarist Ivan Kapec te neizbježni Baraković i Levačić.

Danas su brojni i naši odlično školovani *jazz* glazbenici koji su nakon školovanja u Austriji, Njemačkoj i Nizozemskoj ostali živjeti i djelovati u zapadnoeuropskim zemljama jer je jasno da se u Hrvatskoj od *jazza* ne živi. Davor Kajfeš se udomio u Švedskoj i veoma je cijenjen, a i sin mu tamo djeluje kao *jazz* trubač. Oni koji su davno "izbjegli" iz Hrvatske, prije i nakon Drugog svjetskog rata - Francetić, Mervar, Burazović, Jojić, Utrobičić, Čukac, Lučić i dr., bili su loš predznak, jer ni oni nisu ovdje vidjeli realne mogućnosti života i opstanka s profesijom *jazz* glazbenika. To vrijedi i za mladu generaciju: Ratka Zjač, Zorana Rebrovića, Renata Rožića i Antu Gelu (gitaristi), saksofonistu Miru Kadoića i Domagoja Ralešića, koji svi od reda djeluju vrlo uspješno u inozemstvu. A potvrda je i to što naš najveći talent kad je riječ o *jazzu*, klavirist i skladatelj Matija Dedić, uz sva priznanja i ugled nema zapravo osiguran op(Stanak. Naravno, još je daleko teža situacija izvan Zagreba, pa usprkos činjenici da su iz nekih sredina poticali brojni talentirani instrumentalisti, npr. Kelemem, Fidri, Lisak, Savin i dr. iz Osijeka, te su sredine trajno ostale su prikračene i gotovo periferne kad je riječ o *jazzu*.

A vokalistice? Bilo ih je dosta, još od prve legendarne Nine Selak do onih koje su slijedile, a bile su, prvenstveno zbog objektivnih okolnosti jer se *jazz* veoma malo i rijetko izvodi, pjevačice zabavnih i inih melodija, dokazavši se i u *jazzu* npr. Rajka Majerović - Škarica, Gaby Novak, Zdenka Vučković, Bety Jurković, Zdenka Kovačić, sjajne Radojka Šverko i Meri Tošelj, talentirane glumica Jasna Bilušić, pa Gordana Kovačić, Iva Koerbler, te od svih najoriginalnija Tamara Obrovac. Otkrili smo još talenata, ali nemaju gdje nastupati, čak i ako im se pruži rijetka prilika kao Dunji Skopljanac, Snježani Galović, Ivani Vukov i Jeleni Balen. Talenata ima, ali uvjeta ne.

Kod vokalista je nažalost situacija još "jednostavnija". Bilo ih je zaista malo, pogotovo onih koje bi mogli uvrstiti u ovaj nazovimo ga tako povijesni osvrt. To su prvenstveno Stjepan Jimmy Stanić, koji je bio i veoma uspješan kontrabasist, i Drago Diklić, koji je bio i vrstan saksofonist, te tek povremeno aktivan Božidar Mati.

Jazz glazba može ponekad biti bučna i groteskna, ali češće je puna i bogata u svom izričaju. U njoj se oduvijek (is)traži(va)la i razvijala nova tehnika sviranja s kojom se proširivalo i produbljivalo umijeće najvrsnijih instrumenata često i izvan i iznad dometa u drugim vrstama glazbe. Taj proces tekao je naravno i kod nas. Od simpatičnih čitača nota iz aranžmana kakve pamtim s početaka mog interesa za *jazz* glazbu do današnjih instrumentalista, vještih i maštovitih improvizatora koji zauzimaju drugačiji, mnogo odgovorniji, pa i zahvalniji položaj od svojih prethodnika. *Jazz* je odavno postao glazbena umjetnost u svijetu i kod nas, pa je to i valjan razlog što smo se pokušali na to osvrnuti u ovoj kratkoj varijanti povijesti hrvatske *jazz* glazbe.

Pregled izabrane diskografije (u webzinu pogledajte potpuniji pregled diskografije):

Edicija "Glazbeni spomenik": Jazz u Hrvatskoj na nosačima zvuka 1938. do 1960.: Swing Trio (1938.), Plesni orkestar Džavne krugovalne postaje Zagreb (1943. i 1944.), Sekstet Nine Selak (1944.), Plesni orkestar radio Zagreba (1952. i 1958.), Kvartet Borisa Jojića (1953.), Trio Dražena Bojića i Kvintet Branka Kralja (obje 1956.), Seput Ede Utrobičića, Kvartet Radana Bosnera, Kvartet Milana Lučića, Trio Mihajla Schwarza (sve 1957.), Kvintet Maksa Johana, Zagrebački dixieland ansambl (1958.), Kvartet Borisa Frančiškovića, Kvartet Davora Lorkovića i Nonet Zlatka Kružića (svi 1959.).

Croatia Records LP 6-2050820
Jazz u Hrvatskoj 1960-1977: "The Best of Vanja Lisak & Friends", "The Best of Zagreb Jazz Quartet", "The Best of Miljenko Prohaska & Big Band HRT", "The Best of Damir Dičić", "The Best of B.P. Convention", "The Best of Boško Petrović" i "The Best of Cro-Jazz 1997".

Croatia Records 5112211 (8 CD)
Arhivske snimke malih sastava i Plesnog orkestra Hrvatske radiotelevizije
Orfej-HRT CD 4013/1/2 (3 CD)
75 godina Hrv. radija i 45 godina Hrv. televizije - Big Band HRT-a
Cantus 988 984 9296 2
Zlatni pir Plesnog orkestra HRT-a
Orfej-HRT CD ORF 4019/1/2 (3 CD)
Big Band HRT-a i solisti - Doživjeti glazbu
Orfej HRT CD ORF 274 : 298
Zagrebački jazz kvartet (1960.)
RTB LP 1-507
Zagreb Jazz Quartet in Concert
Jazzette BPCD 002
Zagrebački jazz kvartet - 40 godina: 1959. - 1999.
Croatia Records 5325093 (4 CD)
B.P. Convention - Zeleno raspoloženje
Jugoton LSY 61165
B.P. Conventions Big Band - Blue Sunset
Jugoton LSY 63041
B.P. Big Band International & Josipa Lisac
Jugoton LSY 63038
Boško Petrović - With Pain I Was Born
Jugoton LSY 68035
Very Beginning
Jazzette BPCD 028
Boško Petrović Plays Ethno Jazz - Ethonology
Jazzette BP2CD 046
Boško Petrović & Big Band RTV Slovenia - Round Midnight
Croatia Records CD 5507802
Boško Petrović Trio - Live at Studio M
Jazzette BPCD 048
Boško Petrović Trio & Friends - B.P. Club Blues
Croatia Records - Jazzette CD 5598855
Boško Petrović & Broilers Live at B.P. Club - St. Miles Infirmary
Jazzette BPCD 050
Miljenko Prohaska - Opus 900
Orfej-HRT CD 4008
Stjepan Plavec svira za vas
Hrvatski jazz klub
Stjepan Plavec - 20 godina Big banda Hrvatskog glazbenog zavoda
HDS - Jazz klub Zagreb
Branko Kralj - Moja usna harmonika
Orfej-HRT CD4017
Ozren Depolo - Arijana
Orfej-HRT CD ORF 144
Ladislav Fidri - Morning Star
Croatia Records CD 5350491
Damir Dičić - Be My Guest
Jazzette BPCD 017
Damir Dičić Trio - Tender Touch
Croatia Records CD 5254522
Jazz Art Quartet - Nuages
Croatia Records CD-D 5050902

Miroslav Sedak-Benić - 1940./1991.
Orfej-HRT CD 4005
Vanja Lisak - Swing Party for Listening and Dancing
Jugoton LSY 46202
Boris Tex Benini
Hrvatski jazz klub CD HJC 002
Zagreb jazz portrait - It's Time for Jazz
Best Music CD 402
Zagreb jazz portrait - Tri suite iz Hrvatske
Aquarius Records CD 30-03
Boilers Quartet - Some Blues
Orfej HRT CD 4014
Boilers Quartet - Abstract Lights
Aquarius Records CD 15-99
Miro Kadoić - Dry
Megaton Records
Miro Kadoić - Vitro by Ten Directions
Aquarius Records CD 25-20
Matija Dedić - Octopus
Croatia Records CD 5228882
Matija Dedić - Mr. K.K.
Dancing Bear DBCD 028
Matija Dedić - Solo/Part 1
Cantus 988 984 942
Elvis Stanić - Samba Mediterranean
Croatia Records CD 5257806
Elvis Stanić Group - Terra Sacra
Croatia Records CD D K 51046
Darko Jurković - My Contribution
GIS Records
Quartet Sentive - Discussao
CD Dallas 301
Quartet LSY - Afternoon With Jobim
CD Dallas 225
Hot Club Zagreb
Dinaton CD 0051
Ivan Kapec Trio - Lancun
Dancing Bear DBCD 036
Ratko Zjača - A Day in Manhattan
Laika Records 3510130.2
Luka Udjbinac - Now & Beyond
Dancing Bear UB CD 083
Domagoj Ralešić with Benny Biley - The Bag is Packed
Timeless CD SJP441
Dubravko Voriš & New Tribe - Mr. Clean
Croatia Records CD - 5243892
Il grupo delle azioni progressive G.A.P. - Konture dinida
Anubis Records ACD010
Drago Diklić with my Bands & my Friends Vol. 1/2.
Alta Records AT CD 104/106
Zdenka Kovačićek - Happy Jazz Album
Helidon 6.752552
Stjepan Jimmi Stanić - Beautiful Love
Orfej-HRT CD 4011
Tamara Obrovac & Quartet Ulrika
Crno bijeli svijet / HDS CD 147
Tamara Obrovac - Transhistria
Cantus 984 9272
Jasna Bilušić Sings for You
Jazzette BPCD 045
Zagreb 900. Jazz Gala
Jazzette BP2CD 038
Prvi hrvatski jazz sabor
Croatia Records 3CD
Drugi hrvatski jazz sabor
Croatia Records 3CD
Treći hrvatski jazz sabor - The Best of
Croatia Records CD 5400585